

# TEXTOS

# La Passió catalana de París

Marinela GARCÍA SEMPERE y Llúcia MARTÍN PASCUAL

Universidad de Alicante

## RESUMEN

Este trabajo se centra en el estudio de un poema medieval Catalán sobre la pasión, «Que si no-y prenem qualque consell» y en la relación del mismo con un conjunto de manifestaciones románicas similares. Se conserva en un manuscrito de la Biblioteca Nacional de París (BNP, ms. esp. 472, ff. 1r-21r) y ha sido editado anteriormente por Pere Bohigas como *Poema sobre la pasió* (1985, 247-261). Bohigas lo data a finales del siglo XIV. Está formado por 668 versos que narran los hechos ocurridos entre la Pasión de Jesús y el Juicio final, basados, muchos de ellos, en fuentes apócrifas. Puede considerarse un precedente de obras más extensas sobre el mismo tema como la *Istòria de la Passió* de Bernat Fenollar y Pere Martines, o la *Vita Christi* de Isabel de Villena en el siglo XV. El manuscrito contiene, asimismo, algunas iluminaciones sencillas que ilustran el relato.

## ABSTRACT

This work focuses on the edition and the study of the contents of a medieval Catalan poem about the Passion, «que si no-y prenem qualque consell» as well as on the characterization of a set of similar romance-language works to which it may be related. It is conserved as part of a unique manuscript at the National Library of Paris (BNP, ms. esp. 472, ff. 1r-21r) and has been already edited once by Pere Bohigas with the title *Poema sobre la Passió* (1985, 247-261). Bohigas dates it at the end of the 14th century. It is a 668-line narrative text about the facts occurred between the Passion of Jesus and the Last Judgment and shows a curious use and manipulation of apochryphal sources. It may be considered as a precedent to other, more extense, works about the same subject such as the *Istòria de la Passió* by Bernat Fenollar and Pere Martines or the *Vita Christi* by Isabel de Villena, and shows preferences regarding religious literature which show also in other romance languages. The manuscript contains also some simple illuminations which illustrate the narration.

## PALABRAS CLAVE

Poema medieval narrativo. *Pasión*, edición, fuentes.

## KEY WORDS

Medieval poem, Passion, edition, sources.

**SUMARIO** Introducció. 1. Descripció del manuscrit. 2. Anàlisi del contingut. 3. La llengua. 4. La versificació. 5. Criteris d'edició. 6. El texto. 7. Aparat Crític. Bibliografia.

## Introducció

Presentem tot seguit l'estudi i l'edició d'un text en vers amb el tema de la passió, mort i resurrecció de Jesús. Amb les vides de sants, la de Jesucrist constituïa en l'edat mitjana un focus d'interés i de curiositat per a l'home medieval. Es conserven moltes mostres, en vers i en prosa, de textos sobre la passió en les diferents llengües romàniques. El que ens ocupa, escrit sobre la base dels evangèlics canònics, i amb l'afegit de nombroses llegendes pietoses, ens condueix per l'evolució d'aquest tipus de relats des de les primeres manifestacions en llengua catalana fins els misteris de la passió, representacions teatrals que han perviscut fins als nostres dies.

### 1. Descripció del manuscrit

El manuscrit que conserva el text objecte d'aquest estudi és el número 472 del fons espanyol de la Biblioteca Nacional de París. El títol modern que l'encapçala és *Poème sur la Passion* i, segons el catàleg de Morel-Fatio, es va adquirir per la Biblioteca parisina el 1885 procedent de la Biblioteca Colombina de Sevilla<sup>1</sup>. Conté 23 fulls numerats en aràbigos per una mà moderna, amb restes d'una altra numeració en el foli 3r on apareix quasi indefinit un VIII, per la qual cosa suposem que s'hi contenien uns cinc fulls més a l'inici. La lletra és gòtica rodona bastant acurada, ja que el text pròpiament dit presenta una traçada regular. Tanmateix les acotacions al marge d'algunes pàgines són d'una altra mà, moltes vegades il·legibles, quasi esborrades, i les que hem pogut identificar barregen el llatí i el català. Per exemple, el foli 23r està en blanc però té unes anotacions a peu de plana en una tinta diferent, com també el 22r que presenta al marge dret cinc línies mig esborrades i il·legibles. En canvi, en la part inferior dreta del foli 12r i apartada del text del poema apareix la frase següent, escrita en una lletra cursiva i amb rapidesa: «Domine miserere mei, Senyor, ajaú mercè de mi, peccador». Les mesures del paper són de 340 x 220 mm., si bé el text ocupa una caixa de 225 x 80 mm.

El text, escapçat, de la *Passió* comença al foli 1r amb el vers *Que si no y prenem qualche consell* i acaba en el 22r amb un colofó *Ffinito libro sit laus et gloria Christo*. La disposició en el paper és irregular, ja que gairebé cap dels fulls té el mateix nombre de línies: en general, els que estan escrits en la seua totalitat contenen 28 versos, mentre que en els altres el nombre de versos depén que el text s'acompanye d'una il·lustració o que hi haja un espai en blanc, destinat possiblement a aquest fi. Els fulls que contenen il·lus-

<sup>1</sup> Morel-Fatio 1892. Hem consultat també el catàleg BITECA, *Bibliografia dels textos catalans antics*, a cura de Gemma Avenoza i Vicenç Beltran en la versió web: <http://sunsite.berkeley.edu/Philobibliion/BITECA>.

tracions són 2r, 4v, 5v, 6r, 6v, 7v i 12r, les quals, a excepció de les incloses al 2r i al 7v que ocupen pràcticament tota la pàgina, es col·loquen enmig de la tirallonga de versos, de manera que el dibuix s'emmarca en el centre del full i el text es disposa dalt i baix. Els fulls que contenen espais en blanc són el 1v, 3r, 3v, 4r, 5r, 7r, 8v, 9r, 9v, 10r, 10v, 11r, 12v, 13r, 13v, 14r, 14v, 15r, 16r, 16v, 18r, 18v, 19r i 20r, alguns dels quals només aporten de dos a quatre línies com ara 8v, 9r, 9v, 16r, 18r o 19r. Es pot deduir fàcilment, doncs, que una gran part del manuscrit estava destinada a ser il·luminada.

Les siluetes que es conserven - «manuscrit grosserament executat», segons Morel-Fatio- són esquemàtiques, a una tinta, i d'una gran simplicitat. Contrasten amb una sèrie de caplletres ornamentades que alternen el blau i el roig, algunes de les quals es van arribar a completar (fols. 1v, 14r), però d'altres tampoc no estan acabades (fols. 11v, 15v, 16v, 17r). Els elements iconogràfics representen diferents escenes de la passió i, com podem observar a partir de l'enumeració de fulls anterior, es concentren en la primera meitat del manuscrit. La segona part del poema, centrada en el tema del judici final, no té il·lustracions, però sí espais per a realitzar-ne i que van quedar inacabats. Moltes d'aquestes representacions iconogràfiques van acompanyades de breus escrits que tenen la funció d'identificar els personatges o la situació de què es parla. Els personatges dibuixats no tenen trets identificatoris especials, encara que Crist va distingit per una aurèola, com també alguns apòstols sants (Pere, Joan per exemple) i la Mare de Déu. Van vestits segons l'ús medieval i això és més evident en els personatges femeníns.

El text del poema és lligat bé en la seua totalitat a excepció d'unes taques d'humetat als fulls 1r i 1v, 2r i 2v, no obstant això es poden reconstruir els passatges més obscurs sense gaire dificultat.

El manuscrit conté únicament la *Passió*, d'altra banda, l'únic testimoni d'aquesta versió incompleta (Bohigas 1982 247). L'enquadernació és moderna així com també el títol *Poème sur la Passion* del full inicial, que, amb la data de 30 de juny de 1885 al peu, deixa constància del moment en què es va incorporar al fons de la biblioteca francesa. Encara que es coneix com *Passió*, no és únicament un relat de les circumstàncies que van envoltar la mort de Crist, sinó una mena de narració miscel·lània que abraça la passió, crucifixió, mort, resurrecció i ascensió al cel de Crist, la Pentecosta, l'adveniment de l'anticrist, el judici final i la descripció de les penes de l'infern, amb una amonestació final sobre el comportament que han de seguir els cristians.

La data del manuscrit, segons Bohigas (1982, 249) es pot situar entre 1350 i 1400, encara que la còpia pot ser posterior. Morel-Fatio el situa en el segle XV, fet que coincideix amb el criteri dels autors del catàleg BITECA (*Biblioteca de textos catalans antics*), entre 1400-1450. Les característiques del relat, la semblança amb altres textos suposadament coetanis, la forma versificada i la llengua fan pensar en una datació més propera al segle XIV. Va ser Pere Bohigas qui va donar a conèixer l'existència d'aquest text,

aleshores inèdit, en un treball de 1926-27 i en va fer una transcripció<sup>2</sup>. La transcripció ha estat reproduïda en el *Repertorio informatizzato dell'antica letteratura catalana*, projecte que duu a terme el Prof. Costanzo di Girolamo a la Universitat de Nàpols<sup>3</sup>.

## 2. Anàlisi del contingut

Aquest apartat se centra en l'estudi del contingut de la *Passió* i, així mateix, en la caracterització d'altres textos de l'àmbit romànic similars amb els quals pot estar relacionat. És interessant, sobretot, com a precedent de manifestacions més extenses com ara la *Istòria de la Passió* de Bernat Fenollar i Pere Martines, o la *Vita Christi* d'Isabel de Villena, i com a mostra d'unes preferències en matèria de literatura religiosa que també es presenten en altres llengües romàniques.

En referir-se a les mostres de poesia lírica religiosa més antigues conservades en català, Jordi Rubió i Balaguer ha indicat que tenen una extensa transmissió aïllada, situació que canvia quan es refereix a les col·leccions de poesies religioses conservades a la Biblioteca de Catalunya i a la Municipal de València (Rubió 1984, 1, 451), en forma manuscrita o impresa, del segle XV i dels primers anys del XVI<sup>4</sup>. Són poesies sobre vides de diversos sants i màrtirs, molt possiblement inspirades en la *Legenda aurea*<sup>5</sup>. Hi ha, d'una banda, poemes que segueixen l'estrofisme i les tècniques del gènere popular del goig i, de l'altra, composicions en decasil·labs que segueixen una línia més culta, similar a manifestacions líriques del segle XV, especialment la poesia de certamen. Es tracta, a més a més, d'un conjunt molt unitari pel que fa als esquemes mètrics i estrò-

<sup>2</sup> Hem analitzat la transcripció de Pere Bohigas, *Manuscrits i biblioteques*, ps. 247-256 i, com calia esperar, és acurada i rigorosa. Bohigas puntua el text amb encert, resol algunes abreviatures amb criteris que no són els mateixos que els actuals (ex. me·n; vage'y) i deixa el text sense accentuar, la qual cosa dificulta una mica l'estudi de la rima. Tampoc regularitza u/v, ni i/j.

<sup>3</sup> El text reproduït en RIALC presenta unes variacions respecte al de Bohigas i que corresponen a l'adaptació als criteris generals de la col·lecció.

<sup>4</sup> Els dos manuscrits de la Biblioteca de Catalunya i de la Municipal de València els descriu Massó (1932, 44), i diu que foren redactats durant el segle XV. Creu que podrien ser de Miquel Ortigues. Es tracta d'una sèrie de composicions quasi totes dedicades a les vides de sants. En la introducció al *Cançoner*, del mateix Massó i de Foulché Delbosch i que es van publicar junts com a *Cançoner Sagrat de Vides de sants*, 1912, no hi ha nom de cap possible autor.

<sup>5</sup> En general, totes les composicions del cançoner escrites seguint l'estructura del goig estan formades per una entrada i per una tornada final, de rima diferent. Les cobles solen ser de vuit versos, sense retronxa, i amb rima ababcded. A més, moltes vegades les rimes de la tornada final repeteixen les dels darrers quatre versos de la darrera estrofa. En alguns casos, com en les *Cobles fetes en laor de la gloriosa senta Magdalena en altra manera ordenades* la composició està escrita en octaves de versos decasil·labs amb cesura en la cinquena síl·laba, però, com les composicions de caràcter popular en heptasil·labs, conté una entrada inicial, les rimes de la qual es repeteixen als quatre darrers versos de totes les estrofes; i, així mateix, té una tornada final que repeteix les rimes de la tornada inicial.

fic<sup>6</sup>. També es referix Rubió al *Plant de la verge Maria* de Miquel Ortigues (1512), volum que conté obres<sup>7</sup> fonamentalment amb el tema de la passió, i quasi sempre relacionades amb la figura de Maria.

Per una altra banda, el *Repertori de l'antiga literatura catalana* (1932) de Massó dedica dos capítols a la poesia religiosa. El primer, «Poesia religiosa anònima», recull una selecció de textos que situa en el segle XIII i que es conserven en manuscrits del XIV i en còpies del XV. Les divuit entrades corresponen a poemes que classifica amb la temàtica següent: lloances a la Mare de Déu; cants originats per la devoció als santuaris on la Verge era venerada; altres «de to més íntim, com és, per exemple, la de les composicions destinades a cantar el desconsol de la Verge al peu de la creu»<sup>8</sup>; finalment, unes poques poesies a diversos sants (Massó 1932, 254)<sup>9</sup>: sant Esteve, santa Magdalena i sant Joan.

El segon capítol en què Massó es refereix a la poesia religiosa és el de «Poesia narrativa» escrita en codolades o en noves rimades. Hi ha una subpart titulada «Poesia popular religiosa» que inclou, entre altres obres, la *Biblia rimada de Sevilla* (s. XIII-XIV)<sup>10</sup> i quatre passions.

No ens ocuparem, per ara, doncs, de les Passions destinades a ésser representades<sup>11</sup>, tractarem de les quatre antigues *Passions*, l'objecte de les quals és la descripció de la Passió a base únicament del diàleg (Massó 1932, 377).

<sup>6</sup> Aquestes característiques apunten en la línia de la possible autoria única de l'obra, hipòtesi que ja ha estat assenyalada per alguns estudiosos, com ara Miquel i Planas (1915-20, 46).

<sup>7</sup> Títol: *Plant de la verge Maria ab les dolors e lahors de aquella: e la visitació de sancta Elizabeth. E altres hores fetes en lahor del sagrament de altar: e de Joachim e sancta Anna: e de sant Miquel: e de sant Onofre: e lo Credo in Deum: ab una protestació: la ave Maria: lo Pater noster: e la salve regina. Ab les hystòries corresponents*. Obres: *Plant de la sacratíssima verge Maria, senyora nostra, contemplant lo seu gloriós fill Jesús, redemptor nostre, crucificat. Ab algunes devotes contemplacions. Ordenat per lo discret en Miquel Ortigues, notari de València. Comensa lo introit*. Escrit en versos alternats de set i de quatre sil·labes, el plany ompli els set fulls següents. A continuació hi ha les obres: *Coples a la sacratíssima verge Maria; Coples de la sacratíssima (sic) verge Maria, senyora nostra, contemplant lo seu gloriós fill Jesús, mort e posat sobre les sues castes faldes; Cobles en lahor de la Sanctíssima verge Maria, mare de Jesús; Cobles de la visitació de la benaventurada sancta Elizabeth, mare del gloriós sanct Johan Baptista; Cobles en lahor del sanct sagrament del altar; Cobles en lahor dels beneventurats sanct Joachim e sancta Anna, pare e mare de la sacratíssima verge Maria, senyora nostra; Cobles en lahor del gloriós e benaventurat príncepp sant Miquel, defenedor de les ànimes nostres; Lahors de sanct Onofre; Lo pater noster; La ave Maria; La salve regina; Lo credo in Deum ab una necessària y molt devota protestació; Oratió a les plagues de Jesús*. Hem consultat el volum en una edició de 1528.

<sup>8</sup> Recull en aquest apartat els planys de *Maria Augats i De gran dolor cruzel ab mortal pena*.

<sup>9</sup> 16 dels 18 poemes esmentats per Massó són estudiats en Spaggiari (1977), qui es pregunta sobre la procedència popular o culta d'aquestes manifestacions. Vegeu així mateix, Izquierdo 1994b.

<sup>10</sup> Vegeu també Corominas 1959, Morreale 1960, Izquierdo 1991.

<sup>11</sup> Josep Romeu 1995 ha estudiat les passions dramàtiques catalanes, algunes de les quals són molt antigues. Aquest autor en dóna notícia de vuit. La primera es conserva en fragments copiats en un manuscrit de Palma i en un altre a Illa (Rosselló), que corresponen a la versió catalana que degueren seguir els traductors per a fer la versió en gascò i llenguadocià conservada en el manuscrit Didot (Shepard 1928). Les altres passions es conserven en textos dels segles XVI, XVII i XVIII.

La primera d'aquestes passions és la que ens ocupa ací (Bohigas 1985, 247-261) «Que si no·y prenem qualque consell» (P1). La segona, còpia d'un text amb lletra de final del XIV, publicat per Moliné Brassés (1909-10), «E la mirà car tot era ensems»<sup>12</sup> (P2) és una versió del pseudo evangeli de Nicodem i ha estat estudiada per Josep Izquierdo (1994), qui analitza, així mateix, el poema occità «Sens e razos d'una escriptura», basat igualment en el pseudo evangeli de Nicodem. La tercera, segons Massó, és un text conservat a la Biblioteca de la Universitat de Barcelona, amb lletra del segle XV. La quarta consta de dos petits fragments que l'autor transcriu.

Les dues primeres corresponen al que es coneix com gèneres de passions narratives en llengua romànica<sup>13</sup>. Aquestes obres de caràcter narratiu són bastant diferents de les 18 poesies esmentades per Massó, i de les manifestacions sobre la passió que trobem en el segle XV, de les quals són una mostra els cançoners esmentats més amunt; per l'estructura, la versificació, la manera de presentar les escenes i per les fonts. Totes dues tenen una base comuna que són els evangelis canònics, i evidentment, l'apòcrif de Nicodem; tanmateix, mentre que el poema editat per Moliné és semblant al pseudo evangeli de Nicodem, l'altre:

és molt més breu [...] i està gairebé exempt de llegendes. El seu contingut, per consegüent, està d'acord fonamentalment amb la narració autèntica dels evangelis (Bohigas 1985, 248)<sup>14</sup>.

«Que si no·y prenem qualque consell», la *Passió* de París, en efecte, és més fidel als evangelis canònics, però també inclou algunes escenes en què se'n separa i que comentarem tot seguit. Es tracta, com hem dit, d'una passió narrativa en vers, escrita en noves rimades, tot i que en aquest cas la mètrica és molt irregular (entre 7 i 11 síl·labes). Com que el poema apareix escapat, no hi ha cap títol o introducció i els primers versos corresponen al parlament d'un participant en el complot contra Jesús a casa de Caifàs. En les escenes que es corresponen amb els evangelis hem observat que en nombroses ocasions sembla que els fets s'expliquen seguint el de Mateu més que no els altres<sup>15</sup>.

<sup>12</sup> Izquierdo (1994, 17-48) ha estudiat aquesta i d'altres manifestacions catalanes relacionades amb el pseudo evangeli de Nicodem.

<sup>13</sup> Les passions romàniques són objecte del treball de Cocozzella (1994, 63-92), que, tanmateix, no esmenta l'edició de Bohigas. Aquest autor, en referir-se a les obres en vers sobre la passió, recull la distinció entre passions clarament dialogades i passions narrades, ja que hi ha nombrosos fragments narrats, i recorda que els crítics tendeixen a desfer aquesta distinció. En el cas que ens ocupa, com en els altres textos que tractem, es tracta d'obres narratives sobre la passió.

<sup>14</sup> Izquierdo (1994, 32, nota 17) afirma que el text que ens ocupa no agafa directament elements de l'evangeli de Nicodem, on es conta la mort i resurrecció de Jesús, i el descens a l'infern.

<sup>15</sup> Ens fa pensar açò el fet que algunes escenes, com ara la conversa de Pilat amb els soldats que han vetllat la tomba perquè no diguen res, o la del judici final en què Crist separa els bons dels dolents, estan més desenvolupades.

Com diu Bohigas, la base del relat són els evangelis, cosa que és certa en el relat de la passió i la resurrecció, però hem de tenir en compte les escenes del descens a l'infern, la vinguda de l'anticrist i el judici final, que tenen manifestacions apòcrifes. A més, hi ha amplificacions i alguns detalls no documentats (un dels guardes de la tomba de Jesús es diu Dombriador (239-298), la peculiar manera com Jesús parteix el pa (361-370), l'aparició d'Elies i Enoc.

És bastant significatiu comprovar que després dels versos inicials en què es descriu, fragmentàriament, el complot dels jueus, hi ha una caplletra ornamentada que indica l'inici dels episodis de la passió, és a dir, el text que ve a continuació comprén des de l'últim sopar fins al soterrar de Crist. Seguidament, cada nova part de l'obra també s'inicia amb una caplletra i comprén la resurrecció, les aparicions als apòstols, la pujada al cel, les persecucions i la vinguda de l'anticrist. Si tenim en compte aquesta distribució de caplletres, els apartats més llargs són el de la passió i el de la vinguda de l'anticrist.

En els primers versos (1-204) s'expliquen els episodis des de la conspiració dels grans sacerdots contra Jesús fins la mort a la creu: Judes s'ofereix a traïr-lo i ho farà fent-li una besada. A l'últim sopar, Jesús preveu la traïció de Judes, consagra el pa, anuncia les negacions de Pere, renta els peus als deixebles. Segueix la detenció a l'hort de Getsemaní i el porten davant de Pilat; s'esdevenen les negacions de Pere, la condemna de Pilat i la crucifixió. El relat és breu, algunes escenes fins i tot s'expliquen de manera més resumida que en l'evangeli; per exemple, no es diu res de la presentació de Jesús davant d'Anàs i de Caifàs i l'interrogatori de Pilat és molt breu. En el de Mateu els jueus el porten davant Caifàs i, mentre hi és, es produeixen les negacions de Pere, que els havia seguit. Ara es diu que Jesús és capturat i que Pere s'amaga en una casa, on l'interroguen una «fembra mala», i no pas una criada com en els evangelis, i un «macip». Veurem tot seguit altres detalls en què el relat se separa de la narració evangèlica:

1. El fet de lligar Jesús a un pilar per fagel·lar-lo procedeix de la litúrgia i apareix per primera vegada en un himne de Vespres i en una oració (Sherman Severin 1973, 30)<sup>16</sup>. Remarcarem el fet que ara a més del terme assotar s'usa «correjades».

---

pades en aquest evangeli. Així mateix, la *Passion des Jongleurs*, poema que esmentarem més endavant, s'inicia amb el complot dels jueus. Si el que ens ocupa està mancat de pocs versos a l'inici, la primera escena que hi trobem és la mateixa que en el text francès. D'altra banda, l'altre poema català sobre la passió «E la mirà car tot era ensem» (P2) relata el fet d'altra manera, així alguns guardians expliquen a Caifàs la resurrecció de Jesús, però no s'hi diu res dels diners que els donen per fer-los callar. Finalment, l'escena de l'aparició als deixebles procedeix de l'evangeli de Lluc (24, 13-35).

<sup>16</sup> Trobem l'escena, a més, en altres textos: sant Jeroni (Migne 1857-66, 22, 884) *Epistola* 108, ad *Eustochium* V; sant Gregori de Tours, *De Gloria martyrum*, I, VII; Pere Comestor (Migne 1857-66, 198, 1628); *De meditatio-ne* atribuït a Beda (Migne 1857-66, 565); El *Dialogus Beatae Mariae* atribuït a sant Anselm diu que la columna era una *statua* molt grossa (Migne 1857-66, 159, 279). I en el pseudo Bonaventura (Hauf 1982, 46) també es narra l'escena.



a .i. pilar lo feu ligar  
 e regeament batre e assotar.  
 Aquella nit axí despaneren  
 en grans correjades que li deren. (153-156)<sup>17</sup>

2. Després de la condemna, es fa una breu referència als maltractaments que rep Jesús:

Dementre que lo y amenaven  
 los uns grans collades li daven,  
 e ls altres ab lo peu lo ferien  
 e en la cara li scupien.

Passientment Jhesus o prenia  
 e la sua boca mal no disia.  
 Puy d'espines lo coronaren (179-185)

Tot i que els maltractaments tenen una base evangèlica (Mt. XXVI, 67-68, Mc, XIV, 64, Lc XXII, 63-65) seran desenvolupats de manera molt abundant i prolixa per la literatura pietosa. Ara trobem una mostra que, tot i que es redueix als versos transcrits, manifesta el realisme i la crueldat amb què s'explicaran posteriorment els patiments de Jesús.

Després de morir, Jesús baixa a l'infern. El descens a l'infern no té suport en els evangelis canònics, però té una gran antiguitat i apareix ja en els credos del segle XIII. Sant Tomàs, per exemple, en dona a la *Summa* tots els detalls sobre la necessitat d'aquest esdeveniment, el temps que Jesús hi degué passar, etc. El relat apareix, així mateix, en el pseudo evangeli de Nicodem (Tischendorf 1876). De qualsevol manera, en el text que ens ocupa es tracta d'un breu resum sobre els fets relacionats amb la baixada a l'infern (205-228), amb molt pocs detalls.

Seguidament (229-238) Josep d'Arimatea demana el cos de Jesús i el soterra. En la resurrecció (239-298) s'amplien els versicles evangèlics en què els guardes són assignats a la tomba i posteriorment s'adormen (Mt 27, 62-66). Comuniquen a Pilat que Jesús no hi és, ell els suborna perquè mentisquen i diguen que el cos ha estat robat per la nit (Mt 27, 62-66 i 28, 11-15) - tot i que en aquest cas s'atribueixen a Pilat les paraules dels grans sacerdots en l'evangeli, com en una obra que comentarem seguidament, la *Passion des Jongleurs*<sup>18</sup>. Les aparicions (299-476) a les dones i als deixebles van segui-

<sup>17</sup> Les referències al text provenen de la nostra transcripció.

<sup>18</sup> D'altra banda, en l'escena anterior, també s'han alterat les veus narratives, perquè es tracta dels jueus reunits que parlen entre ells per a fer guàrdia a la tomba de Jesús, mentre que en l'evangeli de Mateu els grans sacerdots, després de reunir-se, es dirigeixen a Pilat i li demanen que pose una guàrdia al sepulcre.

des de l'ascensió. Els apòstols s'escampen a predicar sense por gràcies a la vinguda de l'Esperit Sant. La resurrecció i les aparicions són les escenes més desenvolupades en tota aquesta part<sup>19</sup>.

Des del vers 475 fins al final de l'obra s'inclou el relat de la vida de l'anticrist, que sembla tenir l'origen en *De ortu et tempore Antichristi* d'Adso Dervensis (Verhelst 1976), i del judici final. En aquest cas es parla breument de la vinguda de l'anticrist (477-516)<sup>20</sup>, dels signes que precediran el judici (*Vides* II, 18; Mt 24,29-30; Mc 13,24; LC 21,25.) (517-526), per explicar després de manera més extensa el judici final (Mt 25, 31-46, Ap 20, 11-15) (527-655). En els primers versos d'aquesta darrera part es reprén l'evangeli de Mateu i es recorda que Jesús salvarà els qui han ajudat l'altre com si hagués estat Jesús mateix (527-559). Segueix una descripció de la resurrecció dels morts, que s'apleguen en un lloc per a ser jutjats. La descripció va precedida d'unes paraules de sant Pau anunciant el judici<sup>21</sup>. Es descriuen les penes de l'infern de manera molt prolixa, per concloure: «Doncs bé ns deuríem guardar / de fer follies e arrar» (653-654). Els darrers versos tanquen l'obra (654-668), i es convida el lector perquè pregue Jesucrist i la Verge Maria. En aquesta darrera part les escenes de les penes de l'infern són descrites amb més detall i amb major nombre de versos<sup>22</sup>, pot ser que es tractàs d'una obra d'edificació que pretenia atemorir els oients per induir-los a no pecar.

El pseudo evangeli de Nicodem (EN) és una font principal d'un altre poema narratiu català «E la mirà car tot era ensems» (P2) que en els primers versos (1-933) explica la passió des dels patiments de Jesús havent estat capturat fins a l'ascensió. Encara que hi ha llegendes afegides (Izquierdo 1994, 32-34), segueix bàsicament el relat evangèlic, com P1. Com que el text està també escapçat, no podem saber si hi havia uns primers episodis sobre la conspiració dels jueus, com en P1. Les llegendes afegides no apareixen en P1 i els altres aspectes en què se separa de l'evangeli no coincideixen amb aquell, com per exemple el fet que en P1 Pilat, i no pas els sacerdots, paguen els jueus perquè diguen que el cos de Jesús ha estat robat per la nit. Els relats del descens a l'in-

<sup>19</sup> L'aparició als deixebles (335-374) segueix ara l'evangeli de Lluc, que la desenvolupa extensament (24, 13-35).

<sup>20</sup> Hem seguit el relat en la *Legenda aurea* (Vides 1977, II, 19), i l'*Apocalipsi* (13 i 20, 7-10). Elies i Enoc (v. 497) es troben també en la *Biblia parva* del Bisbe de Jaén «Emperò Déu no voldrà que se acost a Paradís terrenal, on és Elies e Enoch» (Valenzuela 1906, 178) i en la *Passion des Jongleurs* (Amari 1981, 2937 i ss).

<sup>21</sup> Compareu els versos amb la carta de Pau als Tessalonicencs: «i que vosaltres, els qui esteu atribolats, trobeu el repòs juntament amb nosaltres, el dia que Jesús, el senyor, es manifestarà. Vindrà des del cel, acompanyat dels seus àngels poderosos i enmig d'un foc ardent, per demanar comptes als qui no reconeixen Déu i no accepten l'evangeli de Jesús, nostre senyor. El seu càstig serà la perdició eterna, allunyats de la presència del senyor i de la seua gloriosa majestat. Ell vindrà aquell dia per ser glorificat enmig dels seus sants i per ser honorat enmig de tots els qui hauran cregut. I també vosaltres heu cregut el nostre testimoniatge». (2 Tess, 1, 7-10).

<sup>22</sup> El foc, l'olor de sofre de l'infern apareixen en l'*Apocalipsi*, les altres escenes de l'infern també són comunes en la imatgeria popular i en l'art.

fern i del judici final són extensos i no tenen possibles contactes amb P<sub>1</sub>. És evident que P<sub>2</sub> és més llarg (2510 vv), i que incorpora moltes més escenes alienes als evangelis. Tot i això podem dir que hi ha unes coincidències entre tots dos poemes ja que comparteixen un esquema narratiu que acaba amb el judici final, i no sabem si arrencava de la mateixa manera ja que en ambdós casos no s'ha conservat el començament.

Cal esmentar ara dos textos francesos que presenten també un esquema narratiu semblant al de les dues obres catalanes; *La Passion des jongleurs* (PJ) (Amary Perry 1981) i *Le livre de la Passion* (LP) (Frank 1930). El primer reprén de l'evangeli de Nicodem les escenes dels estendards que s'inclinen davant de Jesús, les acusacions contra Jesús, la visió de la dona de Pilat, la llegenda de Longí, la història de Josep d'Arimatea, i el descens a l'infern (l'editora Amary Perry creu que l'EN és una font important de la PJ, p. 37), però en molts altres passatges les escenes són les dels evangelis. El segon, en opinió de Frank (1930) segueix el model del primer, amb elements procedents de la *Legenda Aurea* (tot i que l'editora considera que la influència de l'EN no és gran en aquesta obra, 1930, XI). Com en el cas de P<sub>2</sub>, ens trobem davant de poemes més extensos que P<sub>1</sub>, però comencen seguint més de prop la narració evangèlica, des de la conspiració dels jueus, com P<sub>1</sub>.

Per la forma en què està escrit i per les escenes que abraça, P<sub>1</sub> té molts paral·lelismes amb la *Passion des jongleurs*<sup>23</sup>, poema narratiu francès de finals del XII o començaments del XIII<sup>24</sup> escrit en octosíl·labs ariats. En la PJ l'escena inicial és, com en P<sub>1</sub>, el complot dels jueus, tot seguint l'evangeli de Mateu. Segueix la unció de Jesús per Magdalena i l'últim sopar. Els episodis són els mateixos; hi ha, així mateix, el descens a l'infern, fins a la resurrecció. L'escena de Pilat subornant els guàrdies del sepulcre perquè mentisquen sobre la desaparició de Jesús (com en el cas del nostre poema, aquestes paraules es posen en boca de Pilat, i no dels sacerdots), i a continuació l'àngel que en el sepulcre anuncia a les dones la resurrecció.

Segons la seua editora, la PJ prové d'un ambient clerical, i va ser escrita per un autor culte però es transmetia oralment, amb l'aparença d'espontaneïtat; per això hi ha molts recursos propis de l'oralitat, intervencions de l'autor i del joglar, apel·lacions al públic,

<sup>23</sup> Roy (1974) ha estudiat la *Passion des jongleurs* (s. XII-XIII) -Geofroi de Paris va introduir el poema en la seua compilació d'història sagrada de 21224 vv anomenada *Bible des sept estaz du monde* (1243)-, la *Passion d'Autun* -copiada en manuscrits del segle XV i que sembla ser de finals del XIII o de començaments del XIV- i altres textos en vers i en prosa fins al segle XV, quan, segons l'autor, moltes fonts teològiques influeixen en les obres sobre la passió, i fa llavors especial esment de les *Meditationes vitae Christi* atribuïdes a sant Bonaventura. Entre els textos que estudia Roy n'hi ha de dramàtics i d'altres de caràcter narratiu, com ara la *Passion des Jongleurs* (Roy 1974, 27\*-36\*), o la *Passion* segons Gamaliel (319-346). Del segle XIV és el poema narratiu *Le livre de la Passion*, editat per Frank (1930).

<sup>24</sup> Segons l'editora de l'obra (Amari 1981) influeix, o és una de les fonts del misteri de la passió *Passion du Palatinus* (s. XIV) i en els dos fragments anomenats *Passion d'Autun* (conservats en manuscrits del XV).

fórmules de presentació, exclamacions, al·lusions a les fonts. Es tracta d'un poema molt més extens que P<sub>1</sub> (3894 v), que amplia l'evangeli amb moltes fonts, com ara les que donen la llegenda dels estendards que s'inclinen davant Jesús, la llegenda de Judes, el miracle de Longí, les escenes en què es descriu cruelment la passió de Jesús i els seus patiments, la tradició de la *compassio Mariae*, etc. Escenes com les relacionades amb el patiments de Jesús, la crueldat, el dolor de Maria, seran molt freqüents en passions catalanes del segle XV, però encara no les trobem en P<sub>1</sub>. Tanmateix, sí que podem concloure que en tots dos casos es tracta de poemes narratius en noves rimades sobre la base dels evangelis, especialment el de Mateu, i que abracen un fil narratiu que comença amb els mateixos episodis. En P<sub>1</sub>, com en P<sub>J</sub>, també hi ha apel·lacions al públic «Vuy més si volets hoyr, / vos vull de la fi del segle dir» (477-78), exclamacions o interrogacions retòriques «Ay, Deus, què faran los peccadors / que·ls martirs tremoleran e·ls confessors?» (527-28), intervencions del narrador «Doncs bé·ns deuríem guardar / de fer folies e arrar» (653-654)<sup>25</sup>, parlaments en estil directe d'alguns personatges (540-552), etc.

Mes tardà, el poema anomenat *Le livre de la Passion* (Frank 1930) també pot considerar-se un model en el qual s'inscriu P<sub>1</sub>. Es tracta d'un seguit de tirades de versos octosíl·labs aparellats, que en algun moment fa menció explícita de l'evangeli de Mateu (v. 217), i que s'inicia amb la resurrecció de Llätzer i segueix amb la conspiració dels jueus. Després, la traïció de Judes, l'episodi de l'hort, la detenció, i el descens a l'infern (v. 868 i ss. i després 1812 i ss). Tot seguit es relaten la resurrecció, les aparicions, l'ascensió, la dispersió dels apòstols i els seus màrtirs, el judici final i com els bons aniran al cel i els dolents a l'infern. L'autor demana poder anar a la glòria «Dieu la nous ostroit par son acort» (v. 2508) i acaba l'obra. Segons l'editora, es tracta d'un poema de començament del segle XIV. Tot i que és molt extens (2508 v) i basat en la P<sub>J</sub>, l'estructura és, igualment, molt semblant a la del poema que ens ocupa, ara fins i tot tenim el judici final en els darrers versos.

No coneixem en castellà obres amb les característiques de les estudiades ací. El poema *De los signos que aparecerán antes del Juicio*, de Gonzalo de Berceo, explica en 77 estrofes els signes del judici final, que en el nostre cas constitueix una part de les obres estudiades. Més tard, en el segle XV, les manifestacions amb aquesta temàtica són d'unes característiques diferents. Tanmateix, podem esmentar les *Coplas de la Pasión con la resurrección de Nuestro redentor Jhesu Christo...* (c.1485) del comendador Roman i *La Pasión trovada* de Diego de san Pedro (c. 1470)<sup>26</sup>, que presenten algunes

<sup>25</sup> Creem que en aquest cas no es tracta de veure la discussió entre passions narratives i passions dramàtiques (Cocozzella 1994) perquè es tracta d'un text, com altres obres narratives del XIV, clarament narratiu.

<sup>26</sup> Dorothy Sherman Severin (1973, 25, nota 2) esmenta molts textos castellans i catalans sobre la passió, però no hi trobem cap amb les característiques dels que ens ocupen.

similituds amb aquests poemes, com la utilització de l'octosíl·lab o el fet de recollir tradicions apòcrifes (p. e. a *La Pasió trovada* hi ha l'aparició de la Verònica, el miracle de Longí o la llegenda de Judes; l'obra conclou després del soterrar de Jesús, quan Maria retorna a casa seua i la visiten els apòstols. No hi ha referències al descens a l'infern o al judici final). De qualsevol manera, ja trobem en aquestes obres elements que no hi ha en la que ens ocupa; els fragments meditatis, la *compassio Mariae*, i la crueldat aplicada a Jesús, aspectes que trobarem freqüentment en la poesia amb aquest tema en el segle XV.

I si *La Pasió trovada* encara està escrita en octosíl·labs, i recull tradicions apòcrifes, en el segle XV català ens trobarem, al costat de poemes de menor entitat, com els esmentats al començament d'aquest treball, poemes llargs sobre la passió amb d'altres esquemes mètrics, estròfics i de contingut; és el cas de la *Istòria de la Passió* de Bernat Fenollar i Pere Martines o de les *Obres en loors de la santíssima creu* de Jaume Beltran i Vicent Ferrandis, totes dues centrades en els moments que van des del prendiment fins a la mort de Jesús, amb molts menys elements apòcrifs i amb una evident insistència en les escenes relacionades amb la *compasio Mariae*. Es tracta, en aquest sentit, de textos escrits en versos decasil·labs, com la *Passione* atribuïda a Bocaccio i com altres poemes italians que ara no tenim ocasió de comentar.

La poesia medieval sobre el tema de la passió utilitza freqüentment el pseudo evangeli de Nicodem, en el qual es desenvolupen extensament les escenes del judici de Jesucrist davant Pilat, les acusacions dels jueus, els esdeveniments que proven la resurrecció i ascensió de Jesucrist i el descens a l'infern. P<sub>1</sub> és, entre els poemes que hem comentat ací, el que presenta una influència menor de l'apòcrif. Tanmateix, coincideix amb aquells, amb les excepcions que hem pogut veure, en l'esquema narratiu general, que abraça des del complot dels jueus, la passió, la resurrecció, les aparicions de Jesús, l'ascensió, el descens a l'infern, la vinguda de l'anticrist i el judici final. En llengua occitana el poema «*Sens e razos d'una escriptura*», és una versió de l'apòcrif que també es pot incloure en aquest esquema narratiu. Així, les dues obres franceses sobre la passió comentades tenen una estructura similar i algunes coincidències amb P<sub>1</sub> com ara el fet de començar amb episodis semblants, o el fet que Pilat, i no els sacerdots, subornara els soldats després de la resurrecció. P<sub>2</sub> segueix el mateix esquema estructural, però més acostat a l'EN i amb més deteniment en els motius que se separen del relat evangèlic, però l'esquema narratiu és el mateix. Un esquema narratiu que canviarà en el segle XV i que inclourà altres aspectes menys relacionats amb llegendes apòcrifes. Finalment hem de fer esment de la rica tradició teatral sobre la passió, que té una de les manifestacions romàniques primeres més significatives en l'anomenada *Passió Didot* provençal, i amb molts punts de contacte amb la tradició narrativa en vers ací estudiada, però que no hem tractat en aquesta ocasió.

### 3. La llengua

La llengua del manuscrit és català amb algunes solucions de grafies occitanes. Destaquem alguns trets que hem considerat significatius, però sense la pretensió de ser exhaustius:

#### Grafies

- El fonema lateral alveolar inicial sempre es representa *l*: *loguer* (14), *ligar* (20), *lançarien* (24), *logres* (593), *là* (597).
- El fonema alveolar fricatiu sord /s/ es representa a l'inici de paraula *s* i no *c* en alguns casos: *sell* (11, 29), *seyló* (164) però *cena* (34), *cient* (306) i *cel* (585). Entre vocals trobem alternança de grafies: *assò* (25), *bassí* (79), *macip* (120).
- Grafia *h* pseudoetimològica: *hiré* (66), *hiran* (534), però *ysqué* (133). En alguns casos no s'usa com antihiàtica (*traut* 144), funció que fa la *y*: *traydor* (48). Procedeix de cultismes en paraules com *patriarcha* (218), *Thobias* (221), *Azacharias* (222), però *arcàngel* (624). També es troba en el grup *ch*: *blanch* (309).
- Doble *ff* inicial: *ffo* (90), *ffum* (614).
- Les formes pròpies d'una grafia occitana són: *paire* (88, 529), *compayres* (530) i les laterals palatals representades amb *yl*: *gayl* (129), *cerveyl* (186), *veyladors* (277), *apeylerà* (537), *veylls* (573), *vayl* (584), *devaylerà* (585). Aquestes solucions predominen davant les que es representen amb *ll*: *consell* (1), *null* (424), *sell* (433). Apareixen, en canvi, les formes *cavaler* (644) i *alí* (532). Aquest mateix so palatal en posició intervocàlica sol representar-se *y*, la qual cosa pot indicar que la lateral /*l*/ ha passat a semiconsonant /*l̥*/: *forreyats* (207), *maraveyat* (208, 367, 449). En un cas trobem *allogar* (577), que Bohigas transcriu *a llogar* en el sentit de «al lloc, al seu lloc», però nosaltres hem preferit «al logar», ja que no es donava el cas de cap altra *ll*- inicial.
- El so palatal fricatiu sord /*ʃ*/ sempre es representa amb *x*: *dexebles* (45), *axí* (49), *axò* (53), *enaxí* (83), *exí* (195), *baxà* (444).

#### Fonètica

- Variació de les vocals *a/e*. Es tracta de possibles casos de neutralització que ens ha dut a resoldre algunes aglutinacions com *t'emarem* (18), *t'ecusarem* (150), *d'equet* (174)<sup>27</sup>.

<sup>27</sup> Coincidim amb Bohigas en aquest criteri. Si resollem *te-marem*, *de-quest*, *te-cusarem*, estariem optant per una llengua que no conté neutralitzacions -possiblement un text valencià, que no és el cas- i que contradiria la resta de casos d'alternança que hem observat al text.

- Exemples de variació amb algunes alternances: *pandrem* (149), *despaneren* (155), *amanaren* (157), però *amenaven* (179), *mentinent* (290), *palagrí* (338), *macies* (=mesies, 482), *manajar* (488), *entreran* (491), *tirerà* (494), *arrar* (654), *sterà* (627).
- Diftongació: *ou* per *eu*: *vouran* (506), *boure* (546).
  - Per necessitats de rima, sembla que s'ha perdut una vocal en formes com *arpat* per *arrapat* (602), *clardat* per *claredat* (199, 214). Aquest darrer mot apareix documentat al DCVB com una forma popular de *claredat*.
  - Fonema palatal fricatiu sonor /ʒ/. De vegades apareix representat per la grafia *y*: *dijous* (33), *vaya* (116), *menyar* (546), però *ajats* (25).
  - S intervocàlica en comptes d'oclusiva dental sorda: *masem* (= metem, 284), *maseren* (334), però *materen* (8).
  - Grup *rs* > *s* *guardadós* (248), *envés* (450) però *robadors* (647).
  - Grup *mp*: *solempnitat* (35), *dampnades* (650).
  - De vegades no apareix representat gràficament el so palatal *ny*: *compaya* (586), però *companyons* (23). D'altres vegades es palatalitza formes com *linyatge* (557).

### Morfologia i sintaxi

- Formació de plurals de mots masculins: *hòmens* (511), *corse* (492), *abdoses* (498).
- Alternen les formes *Déu* (622), *Déus* (664, 665).
- Concordança gènere i nombre del participi present: *correntes* (226), *lesta* (394): *Can les ·iii· maries so hoyt agueren/ als dexebles correntes vengueren* (vv. 225-226). *Can aquesta aparició fo feta/ segons que en lo libre és lesta* (vv. 393-394).
- Alternança demostratiu: *aquest* (174), *est* (166).
- Alternança formes del pronom feble *los/ lus*: *dix-lus* (339); *lo palagrí los confortà* (347)<sup>28</sup>.
- Combinació pronoms febles CD + CI: *jo·l vos liuraré volenter* (13). Altres combinacions: *lo y amenaven* (179), *cor les mans me'n vull levar* (165), *en Galilea se'n deu venir* (322).
- *Tuyt* (47), però *trestot*, *trestota* (38).
- Adverbi *afora*: *Can Jesuchrist hac besat/ d'afora hac ·i· salt dat* (vv. 105-106).

### Formes verbals

- En general, la segona persona plural és *-ts*: *ajats* (25), *deyts* (124).
- Present de subjuntiu: primera persona plural *puscam* (20).

<sup>28</sup> Aquesta neutralització vocàlica o/u no l'hem advertida en altres casos.

- Pretèrit perfet simple sempre, no s'usa el perifràstic: *resposeren* (15), *dixeren* (47), però *digueren* (16).
- Futur: *aparrà* (323) però també *liurar-vos-é* (93), aquest cas per influència del pronom.
- Imperatiu: *mit-me la mà al costat* (413).
- Formes d'imperfet de subjuntiu: *valgre* (44), *agren* (333), però *agueren* (75).

### Lèxic

- Apareix la forma occitana *layrons* (92, 112) procedent del grup llatí *tr* però també *ladres* (647).
- L'únic mot considerat occitanisme és *gaserdonar* (547), en el sentit de guardar, tal com apareix documentat en el *DCVB*.
- Un cas d'un mot no documentat al *DCVB* ni al *DeCat*<sup>29</sup> és *drigos* (645). Apareix en el passatge en què s'esmenten aquells que patiran les penes de l'infern:

Totstemp los turmentaran  
que nulla mercé no·ls auran  
e jauran·hi los traydors  
e los cavalers garrajadors,  
a qui los mals drigos jauran  
e les lur lengües mengeran (vv. 641-646).

- La forma del mot *seylo* que aparteix al text (164) correspon al català *celló* (*cànter* en català nordoccidental). Fa referència a un recipient ò una mesura per a contenir líquids, tal com es dedueix del passatge:

Respòs Pilat: «no deu morir  
aquest hom ne pena sofrir,  
e per so que jo sia scusat,  
un seylo d'aigua·m sia portat  
cor les mans me'n vull levar (vv. 161-165).

### Mots d'abast culte

- *Cena* (33), només en el cas de la darrera «cena», l'acte previ a la mort de Crist. Contrasta amb el mot *sopar* que apareix en un altre moment del text (351).

<sup>29</sup> Ens referim al *Diccionari Etimològic i Complementari de la llengua Catalana* de Joan Coromines (9 vols.), Barcelona, Curial. Quan citem el *Diccionari Català Valencià Balear* (Alcover-Moll), usem l'abreviatura *DCVB*.



- *Cient* (304) per *scient*: savi. *Cient* es troba documentat al DCVB com a forma més antiga que *scient*<sup>30</sup>.
- *Denejar* (166). *Netejar* (DCVB), amb el sentit de purificar. El fragment on trobem aquest mot fa referència a la destrucció del món amb foc:

Deus tot lo món ab foch denegerà  
e cremarà lo foch la terra  
que no y romendrà mont ne serra (vv. 518-520).

- *Judici*, en referència al judici final (575). No apareix la forma *juí*.
- *Omicidis* (595). No apareix la forma *omei*, *omeier* d'ampla tradició.
- *Pladés* (535): jurista (DCBV)<sup>31</sup>.

(referint-se als que patiran les penes de l'infern):  
tots los ladres e ls robadors  
los pladeses e ls jutjadors (vv. 647-648).

- *Pólvora* en comptes de *pols*: *nulla pólvora romandra* (509).
- *Querre* (314): Cercar, buscar, però també amb el sentit de voler.

(L'àngel a les tres Maries):  
L'àngel lus dix: «no us temats,  
que jo sé què demanats,  
(12r) vosaltres assí venits  
e Jesucrist de Nazaré querits (vv. 311-314).

- *Vas* (202) i *moniment* (234) en sentit de sepulcre (DCVB).

Algunes formes populars: *loguer* (18), *escruixir* (170), *collades* (180), *palpat* (422), *caulera* (601) per caldera. *Batiar* (430) per batejar. *Pigar* (178) per pegar.

Formes bimembres: *puscam Crist pendre e ligar* (20), *batuts e scapçats* (472), *gint e suau* (=gentilment, 538) i altres col·locacions: *ros de sanch* (524), *ffum e sofre ab pudor* (614), *diables mals e falons* (640), *cavalers garrajadors* (644), *fer folies e arrar* (654), *les entràmenes cremar e fregir* (606), *règement batre e assotar* (154), *cruelment batuts e asso-tats* (604); *molt agre pena* (608). Aquestes formes per a transmetre dolor i crueltat s'acumulen als passatges finals sobre les penes de l'infern, en les quals observem, també, un lèxic més col·loquial.

<sup>30</sup> Bohigas, en canvi, diu que es tracta d'un mot popular, *Manuscrits i biblioteques*, p. 249.

<sup>31</sup> També apareix a 535: «No y aurà negun pladés/ que no y gos dir ninguna res».

#### 4. La versificació

La versificació és bastant irregular, entre 7 i 11 síl·labes, tot i que sembla predominen els versos octosíl·labs, metre habitual en un poema narratiu o *noves rimades*. Estan distribuïts en atriats que solen coincidir amb unitats sintàctiques. Les rimes són fàcils, derivades, predomina la rima masculina de mots derivats o rima gramatical, com ara infinitius, participis, formes verbals personals, adverbis en -ment. Algunes excepcions a aquests derivats, però que també són formes fàcils les trobem en: senyor-odor, engüent-moniment, salvador-temor, turments-gents, senyals-diabolics, cabells-sells. Els versos amb rima femenina també es resolten, majorment amb derivats: avia-negaria, anava-aturava, amenaren-escusaren, scampada-gitada, tenien-occiurien, agueren-feren, convertides-scar-nides. Només hi ha alguns casos de rimes més dificultoses: secta-profeta (3-4), vespre-sempre (27-28), cena-quarentena (33-34), sexta-tempesta (197-198), cadenes-penes (225-226), terra-serra (519-520), gesta-manifesta (561-562). El cas payres-compayres (529-530) es resol amb un derivat quasi homònim. Altres casos no corresponen totalment a rimes consonants: fugit-Jesuchrist (107-108), casa-mala (113-114), feta-lesta (393-394), paradís-delits (549-550), logres-diners (593-594)<sup>32</sup> i, de vegades, per necessitats de rima apareixen mots que no coincideixen fonèticament en l'actualitat: compaya-vaya (115-116), meraveya-feya (367-368, altres vegades apareix merveyla)<sup>33</sup>. Dos versos que no rimen i que apareixen com atriats: aparayle-forme (541-542), enaixí-judici (565-566).

#### 5. Criteris d'edició

1. Es regularitzen les grafies *u/v*, *c/ç* i *i/j*.
2. Es desenvolupen abreviatures i es constaten quan hi ha alguna mancança d'aquest tipus, ex. recoptaven = recomptaven ja que l'elisió perfectament pot ser un error del copista.
3. Puntuació, separació de mots, ús de l'apòstrof i del guionet segons la normativa actual. Es regularitzen les majúscules i minúscules. En alguns casos de separació de mots hem optat pel següent: *temarem* = *t'emarem* (veg. més amunt nota 27); *despines* = *despines*, ja que aquest criteri és el que predomina en el manuscrit.
4. Es desaglutinen els casos de pronom feble marcant-ho segons l'ús normatiu actual. En el cas que no corresponga a la normativa, es marquen amb un punt volat, ex. *jo·ls*. En el cas de la conjunció *que* més preposició: *quen* es desaglutina *qu·en* i en el cas

<sup>32</sup> Aquest últim cas s'explica perquè el mot *logrés* > *logrers*, coincidiria amb *diners*.

<sup>33</sup> Ja hem assenyalat a l'apartat de fonètica que el so palatal lateral no es pronunciaria com en l'actualitat. Potser es tracta d'un tret dialectal. En canvi, en el cas *compaya-vaya* (companya- vaja), la irregularitat fonètica sembla major, no la gràfica.

de conjunció que més pronom, *quels* = *que·ls*. Quan trobem el mot *els* i pel context suposem implícita la conjunció *e* o la preposició *en*, desaglutinem *e·ls*.

5. Accentuació. Seguim la normativa actual en el casos més clars i en diacrítics. Marquem dièresi també en els casos més clars: *traüt, lengües, hojt*

6. Es mantenen els numerals romans.

En l'aparat crític s'assenyalen algunes lectures que no coincideixen amb la transcripció de Bohigas i la reproducció que fan els responsables del Rialc (=Repertorio Informatizzato dell'antica letteratura catalana).

## 6. El texto

- |  |  |
|--|--|
| <p>[...] que si no y prenem qualche consell<sup>34</sup><br/>tota la gent creurà en ell.<br/>Cayfàs, qui era de mala secta,<br/>dix axí com a profeta:<br/>5 «Més val que ·i· hom sia mort<br/>que si·l poble peria tot».<br/>Tot assò ells retengueren<br/>e en lur coratge o materen.<br/>Can los jueus lo consell tenien<br/>10 Jhesuchrist en quinya guisa ociurien,<br/>Judes en sell logar entrà<br/>e ell recapte lus donà;<br/>e dix: «jo·l vos liuraré volenter,<br/>si me'n donats bon loguer».<sup>35</sup><br/>15 Los jueus resposeren<br/>e a Judes ells digueren:<br/>«Sàpies que nos te darem<br/>bon loguer e t'emarem,<sup>36</sup><br/>si tu·ns pots acabar<br/>20 que puscam Christ pendre e ligar».<br/>«Dats·me ·dix Judes· ·xxx· diners d'argent<br/>e jo faré assò amagadament,</p> | <p>cor si mos compayons o sabien<br/>contra mi ells se lavarien;<br/>25 e en assò no ajats dubtament,<br/>ans o cregats verament».<br/>Judes lus dix: «Can serà vespre,<br/>tots siats apareyllats sempre<br/>[iv] e sell que vourets que jo besaré,<br/>30 vosaltres lo prenets e jo fugiré».<br/>Ab aytant, Judes se n'anà<br/>e als apòstols se'n tornà.<br/>Can<sup>37</sup> vench lo diyous de la cena,<br/>Jhesuchrist hac dejunada la quarentena<br/>35 e volch fer gran solempnitat<br/>que aytal no és atrobat;<br/>cor ab los apòstols [algués menjar<br/>e volch·los trestots amonestar.<br/>En la taula se posaren<br/>40 e en ·ia· scudella menjaren,<br/>«Ben conech ·dix Nostre Senyor·,<br/>que a nit me trayrà ·i· meu servidor,<br/>ben sàpia per veritat<br/>que més li valgre que no fos nat».</p> |
|--|--|

<sup>34</sup> Per tal de reconstruir el contingut del text perdut, podem prendre com a referència la passió anònima que conté el manuscrit de la Biblioteca Capitularda de Barcelona 178.16. Aquest poema, molt més breu ja que té 343 versos i sembla incomplet, comença amb la fugida de Josep i Maria amb Jesús a Egipte per temor a Herodes. Passa ràpidament a contar la vida pública de Jesús a partir dels 30 anys i, a partir del vers 138 comença la narració que coincideix en bona mesura amb la *Passió* de París. Les paraules de Cayfàs, fins i tot coincideixen en els dos textos: «més val que l'hom sia mort / que si el poble se perdia tot» (v. 138-139). Hem consultat aquesta passió a partir del text de Rialc (ed. Gemma Navarro).

<sup>35</sup> Paga que es realitza per un servei (*DCVB*).

<sup>36</sup> Veg. nota 27 de l'estudi.

<sup>37</sup> Comença el nucli temàtic de la *Passió*. El text ho identifica amb una caplletra ornada.

45 [2r] Can los dexeables so agren hojt,  
 cascun d'ells stech spaordit  
 [2v] e tuyt dixeren: «Senyor,  
 qual és aquell mal traydor?»  
 E dix-lus Jhesuchrist axí:  
 50 «Aquell és qui menge amb mi».  
 Respòs Judes lo traydor:  
 «No u digats per mi Senyor,  
 que jo jamés axò no faria  
 ne-l meu cor sofrir no u podria».  
 55 Ab aytant Jhesuchrist lo pa senyà  
 e a tots los dexeables ne donà;  
 e dix: «Qui aquesta carn mengerà  
 ne la mia sanch bourà,  
 sàpia per veritat  
 60 que assí serà salvat.  
 Jo esta nuyt pres seré  
 e grans batiments pendré  
 e cruel mort me deran,  
 e grans escarns que m faran,  
 65 al ters die ressucitaré,  
 e en Galilea me n'hiré  
 e vosaltres tots me fugirets,  
 can en la presó m vourets».  
 Dix sent Pere: «Per nulla sort  
 65 no us negaria gens per mort».  
 Jhesuchrist li dix piosament:  
 «Cayla, Pere, no fasses sacrament,  
 cor ans que-l gayl aja cantat,  
 m'euràs ·iii· vegades negat».  
 75 [3r] Can tuyt menjat agueren,  
 gràcies a Déu feeren  
 e Jhesuchrist la taula hac senyada,  
 e tota la compaya s fo levada.  
 En ·i· bassi<sup>38</sup> de l'aygua mès,  
 80 puy ·i· lansol blanch ell pres,

e comensà los peus a levar<sup>39</sup>  
 dels apòstols per eximpli dar.  
 «Barons -dix Jhesuchrist- tot enaxí  
 podets pendre eximpli de mi,  
 85 que cascun sia simple e servidor  
 a tota gent per ma honor;  
 e aquell qui mi amarà,  
 del meu pare amat serà».  
 [3v] Can Jhesus assò hac dit,  
 90 ffo foscant e gran nit;  
 e Judes partí's del compayons  
 e anà pendre ·xxx· diners dels layrons.  
 «Venits -dix Judes- e liurar-vos é  
 Jhesuchrist, profeta de Natzaré;  
 95 sempre que jo l'auré besat,  
 vosaltres l'ajats pres e ligat».  
 Can Jhesuchrist sermonava  
 e los apòstols adoctrinava  
 en ·i· ort, segons que és trobat  
 100 e en l'Avangeli recomptat<sup>40</sup>,  
 Judes entrà per l'ort corrent  
 qui ab si manava molta gent.  
 Sopte que per l'ort entrà,  
 nostre senyor Jhesuchrist besà.  
 105 [4r] Can Jhesuchrist hac besat,  
 dafora hac ·i· salt dat.  
 Can lo traydor se'n fo fugit,  
 los jueus prengueren Jhesuchrist  
 ab espaas e ab bastons,  
 110 axí com si fos ·i· dels layrons.  
 Can los dexeables veeren Jhesuchrist ligat,  
 cascun d'ells fugí de cada part  
 e sent Pere amagà's en ·ia· casa  
 e dix-li una fembra mala:  
 115 «Tu es d'equella compaya».  
 «No són -dix ell- , si Deus me vaya,

<sup>38</sup> Bací: Gibrella o plat de metall per a posar aigua (DVCB)

<sup>39</sup> Verb «llavar», el text reproduceix l'escena del rentat de peus que feu Jesús als apòstols.

<sup>40</sup> Possiblement l'única vegada que es fa referència directa a les fonts evangèliques. Recrea l'escena de Jesús en l'hort de Getsemani.

- e no sé fembra què·t dius sertament,  
assò·t dic vertaderament».
- 120 [4v] Can sent Pere assò hac parlat,  
un macip<sup>41</sup> fo dins entrat  
e dix-li palesament  
devant trestota la gent:  
«Jo viu aquest ab Jhesuchrist en l'ort».  
«D'assò -dix sent Pere- deys gran tort».
- 125 [5r] Puy dix-li en altre logar:  
«Jo viu aquest ab Christ anar».  
Sent Pere jurà ab gran virtut  
que hanc no l'avia conegut.  
Ab aytant lo gayl cantà
- 130 e sent Pere·s remembrà  
d'assò que Jhesus dit li avia,  
que ·iii· vegades lo negaria.  
E ysqué dafora plorar  
e amargosament suspirar<sup>42</sup>.
- 135 [5v] Can fo die declarat,  
los jueus plens d'iniquitat<sup>43</sup>,  
Jhesuchrist ligat amenaren  
e devant Pilat l'acusaren,  
qui era del poble governador
- 140 per manament de l'emperador.  
E tots digueren a una veu:  
«Aquest hom sia posat en creu,  
cor ell se fa rey e gran senyor  
e diu que no donem traüt<sup>44</sup> a l'emperador»
- 145 «Jaquits-l'anar -so dix Pilat -  
que hanc no féu negun peccat»<sup>45</sup>.  
Los jueus digueren: «no pot scapar  
que a fer avé de crucificar,  
si no tots nosaltres te pandrem  
e ab l'emperador t'ecusarem».
- 150 [6r] Pus viu Pilat que no podia scapar  
Jhesuchrist, ne de mort deliurar,  
a ·i· pilar lo feu ligar  
e regeament batre e asotar.
- 155 Aquella nit axí despaneren,  
en grans correjades que li deren.  
L'endemà mati l'amanaren  
a Pilat e l'acusaren,  
e cridaven molt regeament
- 160 e esquinsaven lur vestiment.  
Respòs Pilat: «No deu morir  
aquest hom ne pena sofrir;  
e per so que jo sia scusat,  
un seylo<sup>46</sup> d'aygua·m sia portat,
- 165 [6v] cor les mans me'n vull levar<sup>47</sup>  
e d'est peccat denejar<sup>48</sup>.  
E dic-vos devant tota la gent,  
que en esta mort no son concent»<sup>49</sup>.  
Can lo poble so hoyí
- 170 molt fortament ell se scruxí<sup>50</sup>,  
e ab grans crits li resposeren  
e aquestes paraules digueren:

<sup>41</sup> Servent, persona al servei d'un altre (*DCVB*). Creem que ací no fa referència al significat més usual de la paraula que és el de persona jove, ja que per la il·lustració del manuscrit, el «macip» del fol. 5v apareix com una figura d'edat avançada.

<sup>42</sup> Escena de les negacions de Pere, tan corrent i popularitzada per la tradició amb el cant del gall a mitjanit que actua com a senyal i avis de qui l'escolta.

<sup>43</sup> Mancança d'equitat i justícia (*DCVB*).

<sup>44</sup> Tribut (*DCVB*).

<sup>45</sup> És de destacar l'apreciació de justícia que se sol fer, en un primer moment, de la figura de Pilat, així com els dubtes que li produeix enviar un home com Jesús a la mort.

<sup>46</sup> Celló: recipient per a líquids. El dibuix de 6v representa Pilat amb un jove que li vessa aigua d'un cànter petit.

<sup>47</sup> Llavar, rentar.

<sup>48</sup> Rentar, purificar (*DCVB*).

<sup>49</sup> No sóc d'acord, no consentisc.

<sup>50</sup> Cruixir.

«La sanch qui serà scampada  
 e d'equest profeta gitada<sup>51</sup>,  
 175 sobre nos totstempes serà  
 e cascun fill de nos, part n'eurà». .  
 Pilat, qui hoyí lo poble cridar,  
 menà Jhesuchrist fer en creu pigar<sup>52</sup>.  
 Dementre que lo y amenaven<sup>53</sup>,  
 180 los uns grans collades<sup>54</sup> li daven,  
 [7r] e·ls altres ab lo peu lo ferien  
 e en la cara li scupien.  
 Passientment Jhesus o prenía  
 e la sua boca mal no disía.  
 185 Puys de spines lo coronaren  
 que entrò al cerveyl li entraren,  
 e tragueren-lo fora de la ciutat,  
 qui Munti Calvari és apeylat.  
 E en aquell loch, en creu lo posaren,  
 190 e fel ab vinagre li donaren.  
 Puys vench Longí ardidament  
 ab ·ia· lansa molt punyent,  
 [7v] e mès-la-li per lo dret costat,  
 sí que y feu ·i· gran forat  
 195 del qual exí sanch e aygua corrent,  
 de què és fet gloriós sagrament<sup>55</sup>.  
 [8r] En la creu fo posat en la sexta<sup>56</sup>,  
 e·n l'ara nona fo gran tempesta,  
 sí que·l sol perdé la clardat  
 200 e tot lo món fo entenebrat,  
 e la terre·s pres a tremolar  
 e molts morts dels vases<sup>57</sup> levar.  
 Molts jueus conegren dretament

que ere fill de Déu omnipotent.  
 205 Sopte que d'est món Jhesuchrist passà,  
 en infern molt pregest ell deveylà;  
 e trencà les portes e·ls forreyats  
 e·ls demonis foren-ne maraveyats.<sup>58</sup>  
 Molt gran brugit ells feeren,  
 210 e tot l'infern scomogueren<sup>59</sup>,  
 no y hac racó que no tremolàs  
 e demoni que no ploràs.  
 Sopte que Jhesuchrist fo entrat,  
 agren los profetes gran clardat  
 215 e Nostre Senyor stés-lus la mà  
 e tots los sants d'equí gità.  
 Primerament ne trasch Adam,  
 e lo patriarcha Abraam,  
 Isaach, Jacob e Abel  
 220 e lo profeta Daniel,  
 e lo rey David e Thobias  
 e lo sant hom Azacharias.  
 Tots los sants qui aquí staven,  
 lo fill de Déu ells esperaven  
 225 [8v] que·ls tragués d'equelles cadenes  
 on ells soferien greus penes,  
 cor en grans tenebres seyen  
 e la fas de Déu no veyen.  
 [9r] Can Josep<sup>60</sup> viu que Jhesuchrist fo mort,  
 230 fféu gran plant e hac desconort;  
 ves en Pilat se n'anà  
 e lo cors de Jhesuchrist li demanà  
 [9v] que per sa mercé lo y degués donar,  
 e farie·l e·l moniment<sup>61</sup> soterrar.

<sup>51</sup> Tirar, vessar, abandonar.

<sup>52</sup> Pegar, unir estretament (DCVB).

<sup>53</sup> Portar.

<sup>54</sup> Colp al coll.

<sup>55</sup> No es fa referència aci al miracle de què és objecte Longí.

<sup>56</sup> L'hora de la mort de Crist coincidí amb altres textos (per exemple a la *Istòria de la Passió* de Fenollar i altres), com també les tenebres posteriors.

<sup>57</sup> Tomba, sepulcre.

<sup>58</sup> Els versos 208 i 209 estan invertits en l'edició de Bohigas. Mantenim l'orde del manuscrit.

<sup>59</sup> Somoure, sacsar.

<sup>60</sup> Josep d'Arimatea.

<sup>61</sup> Sepulcre

- 235 Pilat lo li donà de bon talent  
e Josep mès-lo e-l<sup>62</sup> monument.  
[10r] Gajardament, ab gran honor,  
mès e-l monument Nostre Senyor.  
Can los jueus so agren esguardat,  
240 e veeren Jhesuchrist soterrat,  
en ·i· palau se maseren  
e aquí conseyl tengueren.  
·I· dels jueus se levà  
e ab gran veu ell cridà:  
245 «Valents hòmens, no avets hoyt  
lo respòst que Pilat nos ha dit?  
Mas per assò no·ns stiam nós  
que no posem al vas guardadós,  
qui diligentment lo pusquen guardar  
250 ne d'equí puscha Christ levar;  
cor los seus dexebles lo pendrien  
e puy a les gents ells dirien  
[10v] que ressucitat és verament,  
cor veus buyt lo monument.  
255 Vage-y, donchs, Dombrilador<sup>63</sup>  
qui és hom de gran valor,  
e d'altres n'i poden anar  
si bon loguer lus volets dar;  
e nós fassam-ho en tal guisa  
260 que agen bona soldada complida».   
Al monument se n'anaren  
e desots ells se posaren,  
per so com cuydaven Deus guardar,  
que no pusqués ressucitar.  
265 Dementre que·l monument guardaven  
aquestes paraules recordaven:  
«No sabets gran encantament  
ressucitat és del monument,  
o los seus dexebles l'an emblat<sup>64</sup>  
270 e puy diran que és ressucitat».   
[11r] Can les guaytes<sup>65</sup> agren lur cant complit,  
cascun d'ells caech stamordit.  
Can foren e·l seyn tornats  
a Pilat se'n són anats,  
275 e Pilat, can los viu venir,  
sí lus comensà a dir:  
«Veyladors, com és stat,  
ne com avets lo vas guardat?»  
Los jueus digueren a Pilat:  
280 «Aquell qui en la creu fo posat,  
hanch tan bé no l'avem guardat,  
que no sia ressucitat,  
molt mala arrada feem  
can en la creu lo masem»<sup>66</sup>.  
285 [11v] «Veyladors -so dix Pilat-  
so que deyts no sia publicat,  
cor si vosaltres assò comtats  
tots serem desbaratats,  
e tots sellis qui assò hoyrien  
290 mentinent en ell creurien,  
mas si de so vós no parlats,  
nós vos darem aver<sup>67</sup> asats».   
Los jueus resposeren  
e a Pilat ells digueren:  
295 «Nós, per amor dels diners  
caylarem molt volenters».   
Aprés cascun d'ells caylà  
e de so re no parlà.  
Les<sup>68</sup> ·iii· Maries compraren engüent  
300 e anaren veer Jhesuchrist al monument.

<sup>62</sup> Al monument, dins el monument.

<sup>63</sup> Desconeixem aquest personatge. Tanmateix el retrobem en un altre text relacionat, veg. nota 34 d'aquesta edició.

<sup>64</sup> Furtar, robar.

<sup>65</sup> Repetit en el full anterior, pot ser per indicar el que venia a continuació.

<sup>66</sup> La crueltat i les referències a la maldat dels jueus semblen relativitzar-se en aquest comentari de penediment per l'acció comesa.

<sup>67</sup> Béns, diners.

<sup>68</sup> Ací comença un altre nucli temàtic de l'obra. Ho identifica una caplletra de grans dimensions.

- Un gran matí se levaren  
 ab lur engüent que portaren  
 e volien untar Nostre Senyor  
 per so que no n'exís mala odor.
- 305 Can foren e·l moniment,  
 veeren·hi·i· àngel cient<sup>69</sup>.  
 Les·iii· Maries paor agueren  
 can sobre·l moniment l'àngel veeren  
 vestit de blanch vestiment
- 310 e de clardat luent.  
 E l'àngel lus dix: «No us temats  
 que jo sé què demanats.  
 [12r] Vosaltres assí venits  
 e Jhesuchrist de Nazaré querits<sup>70</sup>,
- 315 acostats-vos al moniment  
 cor ressucitat és verament,  
 e en assò no dubtets en re  
 cor veritat vos dic per ma fe.  
 E vets-ho dir a la sua gent
- 320 e a Pere primerament<sup>71</sup>,  
 cor Jhesuchrist, qui volch morir  
 en Galilea<sup>72</sup> se'n deu venir;  
 e aquí a Pere aparrà  
 e moltes coses li dirà».
- 325 Can les·iii· Maries so hoÿt agueren,  
 als dexebles correntes vengueren  
 [12v] e digueren-lus palesament:  
 «Vosaltres sapiats vertaderament  
 que lo Senyor és ressucitat
- 330 e en lo moniment no l'avem trobat».  
 Can los dexebles agren scoltat  
 so que les·iii· Maries avien comptat,  
 agren gran goig e alegria  
 e·ii· d'ells maseren-se en la via<sup>73</sup>.
- 335 Can per lo camí anaven  
 e lurs paraules recomptaven,  
 Jhesuchrist lus aparech aquí  
 en forma d'ome palagrí,  
 e dix-lus: «Què anats cercant,
- 340 ne quinyes paraules recomptant?»  
 [13r] Los dexebles li parlaren  
 e tot lo fet li recomptaren,  
 de Jhesuchrist com era stat  
 per los jueus pres e ligat,
- 345 e que devia ressucitar  
 e devant ells al cel muntar.  
 Aprés lo palagrí los confortà  
 e tro a·i· castell ab ells anà,  
 e aquí ells s'aturaren.
- 350 E los dexebles convidaren  
 lo palagrí a sopar  
 e que ab ells degués aturar,  
 cor lo die se n'anava  
 e lo vespre s'enfoscava
- 355 [13v] Aquí lo palagrí s'aturà,  
 ab los dexebles a la taula·s posà  
 e comensà lo pa a trencar  
 e per la taula scampar.  
 E los dexebles can so veeren
- 360 Jhesuchrist de mantinent conagueren  
 can veeren lo pa trencat  
 que ab coltell semblava lescat<sup>74</sup>,  
 cor Jhesuchrist tota via  
 aquesta manera ell avia,
- 365 que·l pa ab la mà trencava  
 que ab coltell partit semblava<sup>75</sup>.  
 E de so no agés maraveya,  
 can ell aquest miracle feya,

<sup>69</sup> Scient, savi.

<sup>70</sup> Querre o querer: voler.

<sup>71</sup> El paper de Pere com a deixeble reeixit es fa pal·lés en aquesta referència.

<sup>72</sup> Abans Natzaré de Galilea. Únics topònims referits al text.

<sup>73</sup> Es posaren en camí.

<sup>74</sup> Fer llesques, bocins.

<sup>75</sup> Manera curiosa de reconèixer Jesús. No ho trobem documentat.



[14r] cor Deus és Senyor  
 370 e de totes coses feedor.  
 Ab aytant Jhesuchrist desparech  
 e cascun dels dexebles<sup>76</sup> alegre stech,  
 de la taula mantinent se levaren  
 e ells als apòstols o comptaren.  
 375 Can<sup>77</sup> los apòstols molt se tamessen  
 que los jueus no·ls prenguessen,  
 en una casa s'emagaren  
 e bé les portes ells tencaren.  
 Can assò viu lo Salvador,  
 380 que·ls apòstols avien temor,  
 sens que les portes no tocà  
 dins als seus apòstols se n'entrà  
 e enmig de tots ell stagué  
 e estes paraules lus digué:  
 385 [14v] «Pau sia ab vós perdurablement  
 e no ajats null spordiment<sup>78</sup>,  
 cor sapiats per veritat  
 que jo són vertaderament ressucitat».  
 Can assò Jhesuchrist dit agué,  
 390 de mantinent<sup>79</sup> ell desaparagué  
 e los dexebles foren confortats  
 e en la sua amor scalfats.  
 Can aquesta aparició fo feta,  
 segons que en lo Libre<sup>80</sup> és lesta,  
 395 Sent Thomàs aquí no era amagat  
 cor a alguns negocis era anat<sup>81</sup>,  
 mas can ell per la porta entrà  
 cascun dels dexebles lo cridà:  
 «Tomàs, amich molt amador,  
 400 ressucitat és lo Senyor».

[15r] E sent Thomàs assò no creegué  
 ans molt altament ell digué:  
 «Vosaltres sapiats per veritat  
 que si jo no li met la mà e·l costat  
 405 e lo meu dit en los forats  
 on los clavels<sup>82</sup> foren ficats,  
 jo axò jamés no creuria  
 si adés morir ne sabia».  
 Ab aytant Jhesuchrist entrà  
 410 là on los apòstols ensemps trobà,  
 e dix Deus Nostre Senyor  
 a sent Thomàs ab gran dolsor:  
 «Mit-me la mà e·l costat  
 a la nafra de la dreta part,  
 415 e no sies menyscreent,  
 ans sies bon hom e entenent».  
 [15v] Can sent Thomàs hac assò hoÿt,  
 molt fort gità ·i· gran crit:  
 «Ara conech que tu es Senyor  
 420 Déu meu e creador».  
 Ab aytant li dix Jhesuchrist:  
 «Tomàs, has-me palpat e vist,  
 creegues en mi vertaderament  
 e no ages null duptament,  
 425 cor pus benevuyrats seran  
 sellis qui·m creuran e no·m vouran».  
 Depuys que Jhesuchrist ressucità  
 ·xl· dies per la terra anà,  
 e los dexebles manà preycar  
 430 e que les gents deguessen batiar<sup>83</sup>,  
 e que creeguessen la santa Trinitat,  
 tres persones, ·i· Déu glorificat.

<sup>76</sup> Es fa la diferenciació entre deixebles (com si es tractés d'uns elegits) i apòstols, la resta de seguidors de Jesús.

<sup>77</sup> Una altra caplletra més gran indica un nucli temàtic nou.

<sup>78</sup> Por, temor.

<sup>79</sup> De seguida.

<sup>80</sup> La Bíblia.

<sup>81</sup> L'absència de Sant Tomàs forma part de la tradició. En el Misteri d'Elx es diu que «les Índies l'han ocupat», una al·lusió a l'evangelització de l'Índia que s'atribueix a aquest sant.

<sup>82</sup> Claus.

<sup>83</sup> Batejar.

- Tots sellis qui assò creuran  
 e en lur cor o tendran,  
 435 totstempseran benevuyrats  
 e en la santa glòria exalsats.  
 Enaprés<sup>84</sup> los dexeables s'ajustaren  
 e a Mont Olivet se n'anaren  
 on Jhesuchrist devia al cel pujar  
 440 e sobre tots los òrdens volar.  
 Can los dexeables foren justats  
 e Nostre Senyor los hac tots senyats,  
 davant tots al cel pujà  
 e una nuu a ell se baxà.  
 445 [16r] Can la gent se maraveylava  
 ell en qual guisa se'n pujava,  
 [16v] una veu del cel deveylà  
 que als hòmens axí parlà:  
 «O barons, què us maraveyats  
 450 ne envés lo cel què regardats?  
 Axí com veets lo Senyor muntar  
 lo vourets al judici deveylar,  
 e a cascú mèrit darà  
 segons los béns que fets aurà».  
 455 Aprés<sup>85</sup> los apòstols foren perseguits  
 e cruelment per los jueus scarnits,  
 e ·i· die ells foren ajustats  
 e dins en una sala plegats,  
 e Deus lo Pare per s'amor  
 460 tramés-lus ·i· consolador<sup>86</sup>:  
 [17r] so fo Sant Spirit verament  
 qui·ls departí d'esglayament.  
 Lo Sant Spirit en ells vengué,  
 en lengües de foch tot se stengué  
 465 e escalfa'ls en tan gran amor,  
 que departí'ls de tota error.  
 E comensaren a preycar  
 e totes lengües parlar;  
 e per tot lo món se scamparen  
 470 e moltes gents ells batiaren,  
 los uns d'ells foren scortxats<sup>87</sup>,  
 los altres batuts e scapsats  
 e de diverses maneres de turments  
 dels quals no sentien pena gents.  
 475 E per so foren exalsats  
 e en la glòria de Deu coronats.  
 Vuy<sup>88</sup> més si volets hojr  
 vos vull de la fi del segle dir:  
 Antechrist en aquest món nexerà  
 480 qui falsa doctrina ensenyerà,  
 cor ell dirà a tota la gent  
 que és Macies verament.  
 Ab assò los enguenerà  
 e molt gran aver que·ls derà:  
 485 tots los jueus se convertiran  
 per los miracles que fer vouran,  
 cor Antechrist farà parlar  
 los morts e lurs caps manajar<sup>89</sup>.  
 [17v] Mas dic-vos segurament  
 490 que no parlaran leyalment,  
 cor los demonis entreran  
 e·ls corses<sup>90</sup> morts e parleran.  
 E per aquest encantament  
 tirerà a sí de la gent,  
 495 e farà molts d'altres senyals  
 per obres diabolicals.  
 Ab Elias e Enoch se combetrà  
 e ell ab doses los ociurà.

<sup>84</sup> Comença un altre nucli temàtic, ara la pujada al cel, indicat amb una caplletra.

<sup>85</sup> Caplletra. Indica un nou nucli temàtic dedicat a les persecucions dels apòstols.

<sup>86</sup> Escena de Cincogèsima (cinquanta dies després de la resurrecció es produeix la baixada de l'esperit Sant en forma de colom).

<sup>87</sup> Al·lusió als martiris que sofriran els apòstols.

<sup>88</sup> Caplletra que indica l'inici d'un nou nucli temàtic. Ara es tracta de la fi del segle i la vinguda de l'anticrist.

<sup>89</sup> «Menajar», moure.

<sup>90</sup> Cossos.

Can Antechrist aurà convertides  
 500 alcunes gents e scarnides,  
 a Mont Olivet se n'hirà  
 e a les gents convertides dirà  
 que al cel vol muntar  
 e que en terra no pot pus aturar.  
 505 E can en aquell logar<sup>91</sup> serà  
 e les sues gents devant si vourà,  
 del cel deveylerà foch ardent  
 qui cremerà ell e la sua gent,  
 que nulla pólvora<sup>92</sup> romendrà  
 510 tan regeament los cremerà.  
 Can los sants hòmens so vouran  
 Nostre Senyor Deus loaran  
 co·ls ha axí endressats  
 e d'Antechrist deliurats,  
 515 qui·ls volia greument enguenar  
 e a la sua fe aportar.  
 [18r] Can assò après fet serà  
 Deus tot lo món ab foch denegerà,  
 [18v] e cremerà lo foch, la terra  
 520 que no y romendrà mont ne serra  
 e les ciutats s'enderrocaran  
 e les pedres gran colp se daran,  
 de cascun arbre decorrerà  
 ros de sanch qui d'ell exirà.  
 525 [19r] Can hoyran parlar lo Senyor  
 haurà en ells gran temor.  
 [19v] Ay Deus, què faran los peccadors  
 que·ls martis tremoleran e·ls confessors!  
 No poran valer los fills als payres,  
 530 ne les comares als compayres  
 ne les mullers als marits,  
 alí seran tots scrits:

los bons ab Déu s'alegeran,  
 e los malvats en infern hiran;  
 535 no y aurà negun pladés<sup>93</sup>  
 que y gos dir neguna res.  
 Can Jhesuchrist los apeylerà  
 gint e suau lus dirà:  
 «Venits, gent benevuyrada,  
 540 prenets vostra bona soldada,  
 la qual jo us aparaylé  
 depuys que·l segle formé.  
 Lo ben que vosaltres me fees  
 can vench que·l pobre vees,  
 545 e en alberch vostre l'albergàs  
 menyar e boure li donàs,  
 no·l vos o quir gens oblidar<sup>94</sup>  
 ans vos o vull gaserdonar<sup>95</sup>.  
 Venits ab mi en paradís  
 550 e estarets en grans delits,  
 e plau-me que·m fassats compayia  
 per totstemps en la vida mia».

Los bons auran gran dolsor,  
 e·ls mals molt greu amargor;  
 555 [20r] e los peys de la mar crideran  
 e les bèsties s'ajusteran,  
 de cascun linyatge verament,  
 cor axí u trobam ligent.  
 Tots los hòmens après morran  
 560 los quals lavors vius seran.  
 Dix sent Paul en la sua gesta,  
 segons que la esgleya o manifesta,  
 gran veu per la terra faran  
 quatra àngels qui torneran<sup>96</sup>  
 565 [20v] e diran tot enaixí:  
 «Morts, venits al judici.»

<sup>91</sup> Lloc.

<sup>92</sup> Pols.

<sup>93</sup> Defensor, jurista.

<sup>94</sup> ms. *vose quir*. Hem corregit per «vos o quir» perquè ens sembla més adient que es tracte d'un ho neutre i que el copista haja comés un error. A més es troba paral·lelisme amb el vers següent, que sembla correcte.

<sup>95</sup> Guardonar.

<sup>96</sup> Els quatre àngels de l'Apocalipsi.

- Can los morts los hoyran  
de mantinent se leveran  
e cascú exirà del moniment  
570 san e curat sens afoylament<sup>97</sup>,  
en la primera carn torneran  
e tots d'una edat seran.  
Tots los veylls e los infans  
seran en edat de ·xxx· ans,  
575 no seran tan luyn los cabells  
ne les dents ne les ungles de sells,  
que no sien al logar ficades  
d'on elles seran seperades.  
Tots s'ejusteran en ·i· logar  
580 e hoyran lo senyor jutjar,  
qui molt dretament jutgerà  
sens null engan que no y aurà.  
Can tots los hòmens seran ajustats  
e en ·ia· vayl aplegats,  
585 Jhesuchrist del cel deveylerà  
qui ab si gran compaya manerà<sup>98</sup>:  
les verges e·ls confessors,  
los apòstols e·ls doctors.  
E Jhesuchrist sus alt jutgerà  
590 e a les gents les plagues mostrerà,  
e dirà'ls los mals e les dolors  
que soferí per los peccadors.  
[21r] Rustits hi seran tots los logrés<sup>99</sup>  
qui lurs ànimes venen per diners,  
595 los omicidis là seran manats  
e dels diables greument cremats.  
Tots los hòmens là hiran,  
sellis qui la lig de Déu no tendran  
e los jueus e·ls pagans majorment,  
600 e en assò no ha null duplament  
e en la caulera<sup>100</sup> major steran,
- e aquí dins ells bulliran.  
Per los dimonis seran arpat<sup>101</sup>  
e cruelment batuts e assotats,  
605 los budels lus feran exir,  
les entràmenes cremar e fregir,  
a les serps los faran fiblar<sup>102</sup>,  
e molt agre pena donar.  
Lo diable major manerà  
610 als compayons negres e dirà  
que bé turmenten los peccadors  
e que·ls donen cruels amargors.  
Los uns ploreran e gemegueran,  
los altres greument crideran,  
615 e en infern aurà molt gran dolor,  
ffum e sofre ab pudor.  
Tan gran serà lo brugiment  
de veus e de dents cruximent,  
que lengua no u podria comptar  
620 ne cor d'om viu dir ne pensar.  
[21v] Los bons totstemps s'alegeran  
de la vista de Déu que vouran  
alí per totstemps serà dia  
d'àngels e archàngels alegria.  
625 Lo sol sterà ferm en Orient  
e la luna envés Ponent,  
cada planeta sterà  
en son loch que ja no·s mourà.  
En Paradís no aurà rancor,  
630 mas amistat e gran amor,  
los sants alí totstemps steran  
e laors a Jhesuchrist canteran.  
Tots aquells qui seran dampnats  
en infern seran vilment gitats,  
635 e [diran] los malavuyrats  
qu'en mala hora foren nats,

<sup>97</sup> Sa i estalvi, sense nafres.<sup>98</sup> De menar, portar.<sup>99</sup> Usurers, amb ànim de lucre.<sup>100</sup> Caldera.<sup>101</sup> Arrapats.<sup>102</sup> Mossegar. Ferir amb el fibló.

que·ls diables han servit  
 e en infern lus faran mal lit.  
 E alí seran compayons  
 640 dels diables mals e falons,  
 totstemp los turmenteran  
 que nulla mercé no·ls auran.  
 E jauran·hi los traydors  
 e los cavalers garrajadors;  
 645 aquí los mals drigos<sup>103</sup> jauran  
 e les lurs lengües mengeran,  
 tots los ladres e·ls robadors  
 los pladeses e·ls jutjadors.  
 [22r] Les penes que soferran  
 650 les ànimes que dampnades seran,  
 can ab lo cors seran ajustades  
 les penes lus seran doblades.  
 Donchs bé·ns deuríem guardar

de fer folies e arrar.  
 655 Pregeluem Jhesuchrist gloriós  
 que·ns sia misericordiós  
 e que per la sua pietat  
 nos quart d'infernall peccat,  
 e·ns lex tals obres a far  
 660 que ab ell puscam totstemp star.  
 E preguem la Verge Maria  
 que ella·ns sia lum e via.  
 Lo libre és acabat,  
 Deus ne sia beneït e loat.  
 665 E per so que Deus nos perdó,  
 e us aport a confessió,  
 deys tuyt «Ave Maria»  
 e per la mia ànima dita sia.  
*Ffinito libro sit laus et gloria Christo*

## 7. Aparat Crític

### Abreviatures

P= manuscrit de París d'on prenem el text base

B= transcripció de Pere Bohigas

R= versió de Rialc

27-28 Versos reconstruïts gràcies a la versió de B.

35 solempnitat] solempneitat B. P és bastant clar en la lectura de solempnitat.

37 [a]gués] gues P. 'gues B.

106 i 135 dafora] dafora P. dafor·a B. d'afora R.

138 Jhesuchrist] a Jhesuchrist B.

148 a fer avé] a·fer ave B.

152 ne] (ne) B.

165 cor] car B.

188 Munti Calvari] Munticalvari B

198 l'ara nona] laranona P. l'ora nona B.

199 clardat] claredat B. P és bastant clar en la lectura de clardat, que després es repetirà.

<sup>103</sup> Mot no documentat. No sembla una mala lectura de dragó.

- 230 ffeu] feu B  
 273 seyn] seyn P. seny B  
 336 recomptaven] recomptaven B. En P hi ha una taca però no és visible la marca de l'abreviatura per la qual cosa la restituïm.  
 349 ells] ell[s] B.  
 379 can] con B.  
 404 i 413 el] al B.  
 533 scrits] scarnits B.  
 547 vos o quir] vose quir P vos-e quir B  
 548 vos o vull] voso vull P vos-o vull B  
 565 torneran] corneran B  
 636 reconstruïm [diran] on hi ha una taca en P

## Bibliografia

ALEMANY, Rafael *et al.*

- 1997 *Concordança lèxica de la Vita Christi de sor Isabel de Villena*, Alacant, Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, Conselleria d'Educació i Ciència, Publicacions de la Universitat d'Alacant («Concordances dels clàssics valencians», 1).

AMARI PERRY, ANNE JOUBERT, ed.

- 1981 *La passion des jongleurs*, París, Beauchesne.

AVALLE, D'ARCO SILVIO, ed.

- 1962 *'Passion' di Clermont-Ferrand. Cultura e lingua francese delle origini nella 'Passion' di Clermont Ferran*, Milano, Ricardo Ricciardi.

AVENOZA, Gema, VICENÇ BELTRAN

- 1992 *BITECA. Bibliografia dels textos catalans antics*. Versió per a web: <http://sunsite.berkeley.edu/Philobiblon/BITECA>.

BOHIGAS, Pere

- 1985 *Sobre manuscrits i biblioteques*, Barcelona, Curial.

COCOZZELLA, Peter

- 1994 «La Passió catalana del segle XIV: estudi preliminar d'un poema inèdit», *Zeitschrift für Katalanistik. Revista d'Estudis Catalans*, vol. 7, Frankfurt am Main, ps. 63-92.

COROMINAS, Joan

- 1959 «The Old Catalan Rhymed Legends of the Seville Bible», *Hispanic Review*, XXVII, ps. 361-383.

DURIEZ, Georges

- 1914 *La théologie dans le drame religieux en Allemagne au moyen âge. Thèse pour le doctorat présentée à la faculté des lettres de l'université de Lille*, París, J. Tallander editeur.

FRANK, Grace, ed.

- 1930 *Le livre de la Passion: poème narratif du XIV<sup>e</sup> siècle*, París, Honoré Champion («Les Classiques Français du Moyen Âge», 30).

GARCIA, Marinela

- 1997 *La Istòria de la Passió de Bernat Fenollar i Pere Martines i la Contemplació a Jesús Crucificat de Bernat Fenollar i Joan Escrivà. Estudi, edició i concordances*, tesi doctoral presentada al Departament de Filologia Catalana de la Universitat d'Alacant, reelaborada posteriorment en *Lo passi en Cobles* (1493). Barcelona/Alacant 2002.

HAUF I VALLS, Albert ed.

- 1982 Bonaventura, pseudo, *Contemplació de la Passió de Nostre Senyor Jesucrist*, Barcelona, Edicions del Mall.

HAUF I VALLS, Albert

- 1990 *D'Eiximenis a sor Isabel de Villena*, València-Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat-Institut de Filologia Valenciana («Biblioteca Sanchis Guarner»).

IZQUIERDO, Josep

- 1991 «Un nou testimoni de les llegendes rimades: les trenta monedes i el trobament de la creu», *Actes del nové Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*, Alacant/Elx, vol 1, ps. 74-84.

IZQUIERDO, Josep

- 1994a «'Emperò piadosament se creu per los feels': la tradició occitano-catalana medieval de l'apòcrif *Evangelium Nicodemi*», dins Lola Badia i Albert Soler, *Intel·lectuals i escriptors a la Baixa Edat Mitjana*, Barcelona, Curial, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, ps. 17-39.

IZQUIERDO, Josep

- 1994b «Els *Planctus Mariae* a les literatures catalana i occitana: *L'Augats, seyós qui credets Déu lo Payre*», *Estudis de Llengua i Literatura VIII. Miscel·lània Joan Fuster*, a cura d'Antoni Ferrando i d'Albert G. Hauf, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, ps. 5-23.

MASSÓ TORRENTS, Jaume, i R. FOULCHÉ-DELBOSCH eds.

- 1912 *Cançoner sagrat de vides de sants (segle XV)*, Barcelona, Societat Catalana de Bibliòfils.

MASSÓ TORRENTS, Jaume

- 1914 *Bibliografia dels antics poetes catalans*, Barcelona, Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans.

MASSÓ TORRENTS, Jaume

- 1932 *Repertori de l'antiga literatura catalana*, vol. I, *La poesia*, Barcelona, Alpha.

MIGNE, J. P.

- 1857-66 *Patrologiae cursus completus. Series latina*, 221 volums, París.

MIQUEL I PLANAS, Ramon

- 1915-20 *Bibliofilia*, vol. 2, Barcelona, Ateneu Barcelonés.

- MIQUEL I PLANAS, Ramon, ed.  
1916 Isabel de Villena, *Vita Christi*, Barcelona, Biblioteca Catalana.
- MOLINÉ BRASSÉS, E. ed.  
1909-10 «*Passió, mort, resurrecció i aparicions de N. S. Jesucrist*», *Estudis Universitaris Catalans* 3, ps. 65-74, 155-159, 260-264, 344-351, 459-463, 542-546; 4, ps. 99-109, 499-508.
- MOREL-FATIO, A..  
1892 *Bibliothèque Nationale de Paris. Catalogues des manuscrits espagnoles et des manuscrits portugais*, París.
- MORREALE, Margarita  
1960 «Apuntes bibliográficos para la iniciación al estudio de las traducciones bíblicas medievales en catalán», *Analecta Sacra Tarraconensia*, XXXI, 1960, ps. 271-290.
- ROÍS DE CORELLA, Joan  
1999 *Lo Quart del Cartoixà*, ed. facsímil, València, Ajuntament de València.
- ROMEU I FIGUERAS, Josep  
1995 *Teatre català antic*, 2 volums, Barcelona, Curial (el citem per 1995, però cal advertir que el primer volum és de 1994 i el segon de 1995).
- ROY, Émile  
1974 *Le mystère de la Passion en France du XIVe au XVI siècle. Étude sur les sources et le classement des mystères de la Passion. Accompagnée de textes inédits*, Slatkine Reprints, Genève (reimpressió de l'edició de Dijon 1903-4).
- RUBIÓ I BALAGUER, Jordi  
1984 *Història de la literatura catalana*, 3 volums, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat («Biblioteca "Abat Oliba"», 40).
- SHEPARD, WILLIAM P. ed.  
1928 *La Passion provençale du ms. Didot. Mystère du XIVè siècle*, París, «STAF» 122.
- SHERMAN SEVERIN, Dorothy ed.  
1973 *La Pasión trovada*, Nàpols.
- SPAGGIARI, Barbara  
1977 «La poesia religiosa anonima catalana o occitanica», *Annali della scuola Normale Superiore di Pisa*, s III, vol. I, ps. 117-350.
- TISCHENDORF CONSTANTINUS VON, ed.  
1876 *Evangelia apocrypha*, H. Mendelssohn, Leipzig.
- VALENZUELA, Pedro Armengol  
1906 *Obras de San Pedro Pasqual, mártir, obispo de Jaén y religioso de la Merced...*, Roma, Tipografia della Pace di f. Cuggiani, vol.I.



VERHELST, D. ed.

- 1976 Adso Dervensis, *De ortu et tempore antichristi*, Corpus Christianorum Continuatio Medievalis, 45, Brepols, Turnhout,

VIDES

- 1977 *Vides de sants Rosselloneses*, edició de Maneikis Kniazzeš, Charlotte S., i Neugaard, Edward J., Barcelona, Fundació Salvador Vives Casajuana.